

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Dag (van de) Psychoanalyse

Verslag van

Bekwaam behandelen

[Amsterdam, 6 februari 2009]

AD BOERWINKEL

Theater Tuschinski, paleis van de cinematografische illusie, vol pluche en goudverf, vormde de uitgelezen ambiance waarbinnen het Nederlands Psychoanalytisch Instituut de Dag van de Psychoanalyse liet plaatsvinden. Een kleine driehonderd deelnemers, *tout* psychoanalytisch Amsterdam en omstreken (de rest van Nederland), begroetten elkaar als op een wat verlate nieuwjaarsreceptie. Arend Jan Heerma van Voss was een, de psychoanalyse minzaam toegedane, opperspreekstalmeester die af en toe verbaasd leek over zoveel gekkigheid.

Het thema ‘Bekwaam behandelen’ werd toegelicht in de kleurige folder met onder meer de vraag: ‘Welke therapeuten zijn therapeutisch gezien effectief met welke patiënten?’ Het antwoord daarop leek in diezelfde folder al gegeven met de volgende zinnen: ‘Uit onderzoek blijkt dat een therapeut met een gereserveerde gehechtheidsstijl de vertekening en projectie van de patiënt anders ervaart dan een therapeut met een gepreoccupeerde stijl. Bovendien zal een therapeut met een gereserveerde of gepreoccupeerde gehechtheidstijl meer agressie waarnemen bij een patiënt dan een therapeut die veilig of autonoom gehecht is.’ Daarmee nam de studiedagcommissie alvast een voorschot op het verloop van de dag. En op de bekendheid van het publiek met gehechtheidstheoretische terminologie.

Willem Heuves was de *keynote speaker* met *Bekwaam behandelen — Het ABC van de psychoanalyse*, een luchtig gepresenteerde lezing met PowerPoint. In het eerste deel

maakte hij duidelijk dat de effectiviteit van psychotherapie meer bepaald wordt door de kwaliteit van de psychotherapeut dan door de methode. Het is echter niet eenvoudig om de relevante competenties voor een psychoanalytische behandelaar te benoemen. Heuves kwam tot drie kenmerken van een *good enough* psychotherapeut: [1] meestal aardig — empathisch, betrouwbaar, flexibel en bereid tot het aangaan van een asymmetrische persoonlijke relatie, waarin hij zich op een intelligente wijze van de domme probeert te houden; [2] vaak moedig — de confrontaties en pijnlijke zaken niet schuwend en [3] nogal sensitief — kan reflecteren over zichzelf, over de patiënt en over de therapeutische relatie, verdraagt heftige affecten en is bereid de hem opgelegde tegenoverdrachtspositie in te nemen.

Het tweede deel ging vooral over de invloed van de gehechtheidsstijl van de therapeut op zijn of haar gedrag in de behandeling. Na dit tweede hoofdstuk formuleerde Heuves enkele boude stellingen:

- ▶ De competentie ‘hanteren van de psychotherapeutische relatie’ is de lakmoesproef voor vakmanschap.
- ▶ Goede kandidaten voor de (psychoanalytische) opleiding zijn autonome denkers.
- ▶ Geschikte kandidaten hebben geen heel lange opleiding nodig.
- ▶ Minder geschikte kandidaten worden van een lange opleiding geen betere psychotherapeut.

Deel drie van de lezing handelde over de opleiding, volgens Heuves ‘doorn in het oog van velen en waardering van weinigen’: de organisatie van de opleiding binnen de verenigingen is autoritair en hiërarchisch, de beoordeling en toetsing zijn afwezig of obscuur, en de opleiding wordt steeds langer en de kandidaten steeds ouder. Ook de selectie van kandidaten kent geen betrouwbare criteria en leidt tot aanpassing en een idealiserende en weinig kritische opstelling

van de kandidaten. De leeranalyse is weliswaar het minst omstrede, maar heeft geen aantoonbaar effect op therapeutische resultaten. Heuves eindigde met aanbevelingen, waarvan ik er enkele noem: het invoegen van babyobservatie in de opleiding als bijdrage aan de psychoanalytische attitude en aan zelfreflectie, het opnemen van neuro-psychologie, cognitieve theorie en psychosomatiek in de (toetsbare) opleiding, en het eerder starten met behandelingen onder supervisie, waarbij groepssupervisie volgens de methode Tuckett een belangrijke plaats verdient.

Door tijdgebrek kon alleen nog gediscussieerd worden door de vier deelnemers aan het aansluitende forumdebat. Marieke van Dam, directeur van de Rino-Noord Holland, Dawn Bales, in Mentalization Based Treatment (MBT) gespecialiseerd psychotherapeut, Ariëtte van Reekum, psychiater en directeur bij Altrecht en psychoanalyticus i.o., en Nel Draijer, psychiater en psychoanalyticus, gespecialiseerd in Transference-Focused Psychotherapy, werden door Heerma van Voss ondervraagd. Ze leken het aanvankelijk nogal eens met elkaar en er kwam een nog niet eerder besproken therapeutvariabele aan de orde: de agressiehuishouding. Ook het belang van de ‘onwetende houding’ werd onderschreven, hoewel niet duidelijk werd of die ook oefenbaar is. Er werd een pleidooi gehouden voor moderne opleidingsmethodieken en het gebruik maken van video-opnames van behandelingsessies (Van Dam) en voor een opleiding in MBT (Bales). De analytici waren het eens over de veel te lange duur van de opleiding, maar toen Van Dam het waagde daarover een opmerking te maken ontstond er voor het eerst enig vuurwerk in de discussie. Spreken (en klagen) over de psychoanalytische opleiding is voorbehouden aan psychoanalytici, zo maakte Draijer duidelijk. Van de acht parallelsessies kon ik er maar twee volgen. Frans de Jonghe leidde op humoristische en vooral kwieke manier een debat tussen cognitieve gedragstherapeuten en analytici over de vraag naar de ver-

schillen tussen hen. De omgang met gedrag, met gevoelens en cognities en met verlangen leek niet duidelijk te verschillen, maar wel de omgang met de therapeutische relatie. De cognitieve therapeuten noemden zichzelf een ‘gids met een wandelkaart’, waarop Dirx de psychoanalyticus een ‘gids met een kompas’ noemde. Vanuit de zaal kwam Eddy de Klerk met een mij meer aansprekend onderscheid, namelijk dat tussen een onderwijzer en een ouderfiguur. Het meest helder werd het verschil door de getoonde videofragmenten, waarin de cognitieve therapeuten inderdaad een nogal schoolse indruk maakten. Helaas liet het videofragment over psychoanalytische psychotherapie de huidige voorvrouw van de kortdurende dynamische psychotherapie zien, Leigh McCullough, cognitief gedragstherapeut (!): wel een voorstander van therapie-integratie, maar geen psychoanalytica.

Quin van Dam begon zijn workshop met een helder verhaal over hoe de psychotherapeut denkt, vooral bij het zoeken naar een thema of focus, oftewel naar het (dis)adaptieve relatiepatroon. Drie vrijwilligers mochten en durfden met een — uitstekend acterende — psychotherapeut i.o. als cliënt aan de gang. Een altijd interessante vorm van werken tijdens zo’n studiedag.

De slotlezing door David Wallin ging weer over gehechtheidspatronen in psychotherapie. Ik was niet onder de indruk van deze presentatie, maar collega Chayes geeft in een hiernavolgend persoonlijk verslag zijn ervaringen weer met de workshop die Wallin de volgende dag in Amsterdam hield. Veel psychoanalytische psychotherapie dus, op deze dag, en vooral veel gehechtheid en mentalisatie en navenant weinig psychoanalyse. Daarom kan de vraag gesteld worden of de titel van deze dag wel juist is en ook of het niet te pretentieus is om de studiedag van het NPI te presenteren als Dag van de Psychoanalyse.

Overigens ben ik van mening dat PowerPointpresentaties moeten worden afgeschaft.